

Тариалангийн талбайн усан хангамжийг сайжруулах нь

Ховд аймаг-Буянт сум

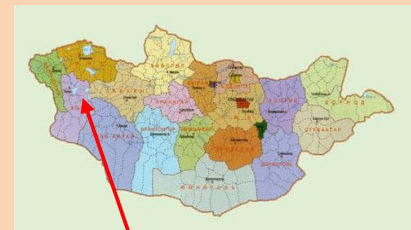
Газар төлөвлөлт, зохион байгуулалтын талаар орон нутгийн бодлого алдагдаж, хяналт суларсанаар тариаланчид өөрсдийн болон нийтийн эзэмшлийн газрыг дур мэдэн ашиглах явдал газар авсаар байна. Үүнийг дагалдан ард иргэдийн гаргасан суваг шуудуу ихэсч усны замбараагүй ашиглалт бий болж, усны хомсдолд орох болсон. Иймээс

- Усалгааны усны нөөц бий болгох
- Усалгааны усны алдагдалыг багасгах

зорилгоор усан сан байгуулах арга барилыг нэвтрүүлсэн байна. Усан санг барихын тулд юуны түрүүнд

1. Усан сан байгуулж болох талбайг сонгосон байна
2. Усны хэрэглээнээс хамааруулан нөөцлөх шаардлагатай усны хэмжээг тодорхойлов. /300м/куб/
3. Усан сан байгуулах талбайн ургамалт өнгөн хөрсийг /ойрлоцоогоор 30-50см/ хуулна.
4. Усан сангийн дотор налуу /хөрснөөс хамааруулж ойролцоогоор нуралт үүсэхээс сэргийлж $m=2.0$ налуутай/ үүсгэж, овоолгонд барих хэсгийн хярын өргөн 1,5 м, гадна налуу $m=1.5$ хэмжээтэй байв.
5. Усан санд ус орох хэсэг нь ус авах хэсгээсээ дээд түвшинд байрласан байна.
6. Ус гаргах болон орох хэсэгт ган хоолой байрлуулсан
7. Усан сангийн нэвчилт, шүүрэлтээс элс, нийлэг хальсан материал, элсэн давхарга, чулуугаар өрлөг хийх гэсэн дараалалаар хамгаалжээ. Мөн усан санг малын хөлөөс хамгаалж гадуур нь тор татсан.
8. Усан сангийн усны нөөцийн хэмжээ 300 м/куб багтаамжтай, 0.4 га талбайг услана үзвэл ойролцоогоор 3 удаагийн усалгааг хийх хүчин чадалтай байна. /цаг агаарын ердийн тааламжтай нөхцөлд/

Тус усан сан нь 3.9 сая төгрөгийн зардлаар хийгдсэн байна. Усалгаа шаардлагатай үед хүнхээлд хуримтлуулсан уснаасаа усалгаа хийх болсон. Уг хүнхээлд 13-14 км-ээс хоолойгоор ус дөхүүлнэ.

Байршил: Ховд аймаг Буянт сум

Газар ашиглалтын төрөл:

Газар тариалан

Уур амьсгал: Хуурай

MONCAT мэдээллийн сангийн нэрзэй: QA MON-3

Арга барилыг нэвтрүүлсэн хйн/байгууллага: Цөлжилтийг сааруулах төсөл

Мэдээллийг цуглуулсан хйн/байгууллага: А.Хауленбек, Л.Менхнасан, Ц.Ганчедер, Геоэкологийн хирээлэн, Цөлжилтийн судалгааны төв.

Он, сар, өдөр:2009.09.26

Эмхэтгэгчидийг тайлбар:

Асуудал, зорилго, шаардлага

Монгол орны хувьд нэг жилд ашиглаж болох усны нөөц 36,4 шоо км, үүнээс газрын доорхи усны нөөц 6,2 шоо км бөгөөд нэг хүнд ноогдох цэвэр усны хэмжээгээр дэлхий нийтийн жишигт байдаг боловч нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд харьцуулахад усны нөөц хомс буюу дэлхийн 145 орноос 121 дүгээрт ордог бөгөөд нийт гол мөрний 70 гаруй хувь нь гадагшаа урсгалтай билээ. Иймээс хүн, малын усан хангамжийг сайжруулах, усны эрчим хүчийг ашиглаж усалгаатай тариаланг хөгжүүлэх тэр дундаа усан сан, суваг шуудуу, булаг шандыг зүй зохистой ашиглах шаардлага зайлшгүй тулгарч байгаа юм.

Тулгарч буй асуудал

Зорилго

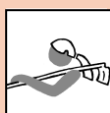
Усыг хуримтлуулан зөв зохистой хуваарьтай ашиглах зорилгоор усан санг байгуулан хүнсний ногоо ургуулан газар тариалан эрхлэж, өрхийн орлогыг дээшлүүлэхэд чиглэгдсэн болно.

Шийдвэрлэхэд чиглэгдсэн асуудал

Үндсэн	Товч тодорхойлолт	Шийдвэрлэх арга зам
Хөрөнгө санхүү	Газар ашиглагчид хүнсний ногоо, модны суулгац бэлтгэж борлуулах замаар санхүүждэг	Төр засаг, бусад дэмжигч байгууллагуудаас тусламж, зээл авах замаар бэрхшээлийг даван туулж болно
Хоёрдогч	Товч тодорхойлолт	Шийдвэрлэх арга зам
Мэдлэг боловсрол	Ойжуулах, газар тариалан эрхлэх мэдлэг бага	Сургалт зохион байгуулах замаар мэргэжил эзэмшүүлэх

Оролцоо, шийдвэр гаргах

Нийгмийн бүлэг

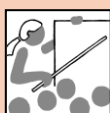
Газар ашиглагчид

Инэнер Судлаачид

Шийдвэр гаргачид

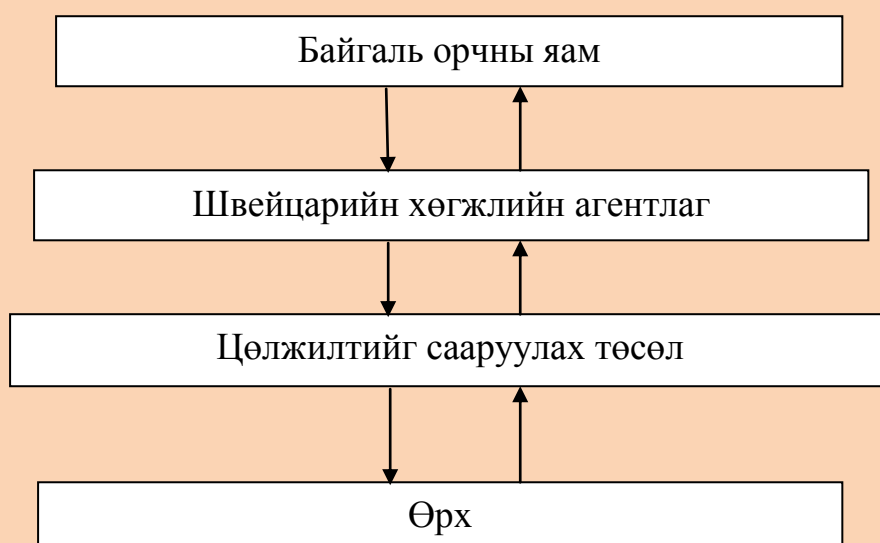
Багш сургагч

Арга барилд шаардагдах зардал

Технологи сонголтод шийдвэр гаргагчид: Газар ашиглагч нь тухайн газрыг өөрийн сонголтгоор гэхдээ газарзүйн байрлал, усны хүрэлцээ, хэдэн малчид өвөлжиж, намарждаг талаарх мэдээлэлд үндэслэн сонгон авч хүнсний ногоо, мод, сөөгний тарьц суулгац ургуулах таатай орчин бүрдүүлэхийн тулд ойн зурвасыг байгуулсан байна. Мөн тухайн орчны оршин суудаг малчид болон иргэдтэй хамтран талбайг хуваан авч жижиг аж ахуй эрхлэж буйн зэрэгцээ аливаа бэрхшээлтэй асуудлыг хамтын оролцоотой шийдвэр гаргадаг байна.

Технологийг хэрэгжүүлэхэд шийдвэр гаргагчид: Манай орны хувьд өмнө ч одоо ч судалгааны байгууллагын үр дүн, зөвлөмжид тулгуурлан төрийн байгууллагууд үүрэг өгч хэрэгжүүлдэг байсан бол энэхүү арга барилыг социализмын үеийн судалгааны үр дүнгүүдэд танилцаж хэрэгжүүлдэг байсан хүн толгойлж, бусад оролцогчидтой зааж өгч сургах замаар хэрэгжүүлжээ. Газрыг зөвшөөрлийг тухайн бүс нутгийн төрийн байгууллага олгох бөгөөд энэхүү арга барилыг хэрэгжүүлж буй нутаг болох Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын ЗДТГазраас олгожээ.

Оролцооны зарчмын бүрдүүлэгч: Газар ашиглагч нь тухайн бүс нутгийн ажилгүй иргэд болон малчидтай газраа хувааж өгч хүнсний ногоо тарих, газраа хамтаар боловсруулж, арчилгаа тордолтыг хамтаар гүйцэтгэх зарчмаар ажиллагдаг байна.

Зохион байгуулалтын бүдүүвч

1. Байгаль орчны яам: Яамнаас гаргасан бодлого, шийдвэртэй үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулна.
2. Аймгийн байгаль орчны алба: Иргэдээс гарсан санал, санаачилгыг дэмжиж ажиллана.
3. Сумын засаг даргын тамгын газар: Байгаль орчны төв байгууллагын бодлого, шийдвэртэй нийцүүлэн хууль тогтоомжийн дагуу булаг бүхий газрыг газар ашиглагч иргэдэд олгох
4. Газар ашиглагчид: Булгийн усыг ашиглаж орлого нэмэгдэх боломж бүрдсэн.

Усыг хуримтлуулан ашиглаж
буй байдал

Арга барил хэрэгжсэн газрын
төрх байдал

Дүгнэлт

Мониторингийн объект	Арга барил ба индикатор санаачилга	Газар ашиглагчдын
Био-физик	Тогтмол хэмжилт /тодорхой бус/	Тухай бүр мэргэжлийн байгууллагаас дэмжлэг авна
Техник	Усны хэмжээ оврын	Өөрсдийн орлогоороо жижиг тоног төхөөрөмж авна
Эдийн засгийн үр ашиг	Орлого зарлагыг тооцох	Ургацаас гарах ашигийг тогтмол тооцоолдог
Хамрах талбай	Тогтмол хийнэ	Үе үе тооцно

Давуу тал ба/буюу → хэрхэн тогтвортой байлгах/сайжруулах	Сул тал ба/буюу → хэрхэн даван туулах
→ Газар ашиглагчдын орлого нэмэгдэнэ	→ Газар эзэмших эрх төрийн мэдэлд байгаа
→ Таримлаа төрөлжүүлнэ	→ Газар ашиглагчдыг төрөөс бага дэмждэг
→ Нэмэлт бүтээгдхүүн гаргадаг	

Мэдлэг түгээх, нэвтрүүлэх:

Сургалт: Булаг бүхий газрыг сонгох малчин өрхүүдийн сайн дурын хоршоо бий болгох, мал аж ахуй саадгүй байх, таримлын төрөл зүйлийг сонгох зэрэг төрөл бүрийн сургалтуудыг ижил төстэй бүс нутгуудад явуулах шаардлагатай.

Түгээн дэлгэрүүлэлт: Булгийн усыг зүй зохистой ашиглах энэхүү арга барилыг орон нутагт түшиглэн дэлгэрүүлэх нь зүйтэй.

Судалгаа: Булгийг сонгох, усны чанар, хөрсний үржил шимийн байдал зэргийг судлах шаардлагатай. Ингэснээр хэдэн гектар газарт талбай байгуулах боломжийг тодорхойлно.

Орон нутгийн дэмжлэг: Аймгийн ИХТ-ийн шийдвэрээр 1 модыг 1500 төгрөгөөр худалдан авах шийдвэр гаргасан нь иргэдийн идэвхи санаачилгыг улам бүр нэмэгдүүлсэн байна.

Холбоо барих байгууллага: ШУА-ийн Газараүй - Геоэкологийн хүрээлэн: Цөлжилтийн судалгааны салбар
Утас: 976-11-325487 **Факс:** 976-11-322187
Вебсайт: www.igg.ac.mn, www.geo-eco.mn